

Разумова Ганна Вікторівна**Razumova Hanna,**

д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування,
Приазовський державний технічний університет,
м. Дніпро, Україна
ORCID ID 0000-0003-4432-4050

Кармазіна Віра Андріївна**Karmazina Vira,**

здобувач вищої освіти, група МК-21,
Приазовський державний технічний університет,
м. Дніпро, Україна

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В КРАЇНАХ ЄС

Соціальне підприємництво – це особливий вид діяльності, що поєднує елементи благодійності та бізнесу. Його метою є отримання прибутку, який потім реінвестується у вирішення або пом'якшення найактуальніших суспільних проблем. Замість того, щоб розподіляти доходи серед учасників компанії, вони спрямовуються на підтримку таких сфер, як зниження рівня безробіття, захист прав громадян та охорона навколишнього середовища. Таким чином, соціально-орієнтоване підприємництво спрямоване на створення позитивних змін у суспільстві через стійкі бізнес-моделі.

Соціальне підприємництво – це застосування стартапів та інших підприємницьких підходів для створення, фінансування та впровадження рішень, спрямованих на вирішення соціальних, культурних або екологічних проблем. Основна відмінність соціального підприємця від бізнесмена чи соціально відповідального підприємця полягає в наявності соціальної місії.

В академічній літературі термін «соціальне підприємництво» вперше був впроваджений у 1998 р. американським економістом, професором Стенфордського університету Грегорі Дізом. Його визначення ґрунтувалося на можливості використання підприємницького підходу в досягненні соціальних цілей і вирішенні соціальних проблем. Грегорі Діз зазначав у своїй статті, що виникнення малого підприємництва та соціально-орієнтованих некомерційних організацій часто пов'язане з неефективністю роботи певних громадських інститутів. Варто підкреслити, що в країнах із прогресивними структурами цей тип бізнесу є більш поширеним. Таким чином, для появи соціального підприємництва достатньо, щоб окремих член суспільства суб'єктивно оцінював чинні інститути як недостатньо ефективні [1].

Соціальне підприємництво є досить гнучким і здатне оперативно реагувати на зміну кон'юнктури ринку, в тому числі під впливом кризових процесів. Так, на думку Європейської комісії, імпульс процесу розвитку соціального підприємництва в Європі надала глобальна економічна криза 2009 р., що викликала зростання інтересу до систем, в яких задіяна велика кількість різноманітних і рівноправних учасників, включаючи соціальний бізнес.

Варто зазначити, що сектор соціального підприємництва поширився на всі регіони світу. У зв'язку з цим особливий інтерес становить вивчення досвіду розвитку соціального підприємництва в найбільш економічно розвинених країнах, зокрема в державах Європейського Союзу.

За даними Європейської комісії, на сьогодні у Європі існує 2 мільйони соціальних підприємств (10 % від усього європейського бізнесу), на яких працюють понад

13,6 мільйонів співробітників (6 % працюючих осіб у регіоні). Основними організаційно-правовими формами соціальних підприємств у європейських країнах є кооперативи (зокрема, у Португалії – «кооперативи соціальної солідарності», у Франції – «соціальні кооперативи колективної власності», в Італії – «соціальні кооперативи», в Іспанії – «кооперативи соціальних ініціатив» тощо) або компанії (наприклад, у Великобританії – «компанії, що працюють в інтересах громади», у Бельгії – «компанії соціальної мети») [2].

Європейська комісія визначає чотири ключові сфери діяльності соціальних підприємств:

- інтеграція у робочу сферу – навчання та працевлаштування людей з обмеженими можливостями та безробітних;

- соціальні послуги для населення – охорона здоров'я, добробут, медична допомога, професійне навчання, освіта, догляд за дітьми, підтримка людей похилого віку та допомога малозабезпеченим;

- розвиток неблагополучних територій – підтримка соціальних підприємств у віддалених сільських регіонах, програми розвитку або реабілітації районів у містах, співпраця та допомога третім країнам;

- інші сфери – переробка, захист довкілля, спорт, мистецтво, культура, збереження історичної спадщини, наукові дослідження та інновації, захист прав споживачів [3].

Наприклад, більшість соціальних підприємств у Німеччині спрямовані на підтримку вразливих груп населення, таких як мігранти, біженці, безробітна молодь та люди з інвалідністю. Зокрема, міжнародна платформа Kiron надає біженцям можливість здобувати освіту та професійну кваліфікацію дистанційно, незалежно від місця і часу. Крім того, вже понад 20 років у Німеччині функціонує організація Social Impact, яка надає підтримку та консультації соціальним підприємствам, позиціонуючи себе як «агентство соціальних інновацій». У 2011 р. ця агенція запустила інкубаційну програму Social Impact Labs, яка стала майданчиком для соціальних підприємців і фрілансерів. Соціальні підприємства отримують кредити від федеральних банків, залучають інвестиції від венчурних фондів, а також користуються все більшою популярністю краудфандинг і колективні інвестиції. Як результат, в Німеччині налічується близько 100 тисяч соціальних підприємств, де працюють понад 2,5 мільйона людей – це втричі більше, ніж у автомобільній промисловості, яка забезпечує роботою 750 тисяч осіб [4,5].

Досвід розвинених країн свідчить, що основним джерелом фінансування соціальних підприємств є збори та продажі (власні доходи), які складають 54,28 % фінансування. Наступними за важливістю є гранти – 27,11 %, пожертви – 5,96 % та інвестиції – 4,61 %. Згідно з дослідженням, проведеним Європейською комісією у 2015 р., значна частка соціальних послуг також фінансується державним сектором. Наприклад, близько 45 % соціальних підприємств в Італії отримують підтримку від державних фондів і мають їх як основних клієнтів [5].

Оцінка загального стану сектора соціального підприємництва на європейському рівні є досить складною через питання легітимізації статусу соціального підприємництва та різноманітність його організаційно-правових форм, що ускладнює моніторинг. Проте в рамках програми «Зайнятість та соціальні інновації 2018–2020» Європейська Комісія проводила різні дослідження. Зокрема, було здійснено дослідження «Карта соціальних підприємств та їхніх екосистем у Європі».

Аналізуючи дані, можна відзначити, що найбільша кількість соціальних підприємств на душу населення спостерігається в таких країнах, як Бельгія, Угорщина, Італія, Люксембург, Франція та Естонія. В Італії на 1 мільйон жителів припадає 1694 соціальних підприємства, в Угорщині – 1621, а в Естонії – 1603. У Бельгії, Люксембурзі та Франції цей показник становить приблизно 1500 підприємств на 1 млн громадян.

Соціальне підприємництво в Італії має одну з найтриваліших історій у світі. Італія – одна з перших країн, що створила законодавчу базу для його функціонування.

Прийняття в Італії Закону «Про соціальні кооперативи» у 1991 р. стало поштовхом для їх стрімкого розвитку. До 2001 р. у країні діяло понад 5 тисяч соціальних кооперативів, а до 2011 р. їхня кількість зросла до приблизно 7100. У цих кооперативах працевлаштовано близько 267 тисяч осіб, включаючи соціально вразливі категорії населення. У 2015 р. загальний оборот соціальних кооперативів досяг майже 7 млрд євро.

На сучасному етапі розвитку економіки Франції соціально-орієнтовані підприємства стали її невід'ємною частиною. У цьому секторі працює близько 2,35 млн осіб, а щорічний фонд заробітної плати перевищує 50,5 млрд євро, що становить 10 % від загальної кількості працівників і виплат заробітної плати в приватному секторі країни. За останні роки соціальне підприємництво створило приблизно 440 тис. нових робочих місць, що відображає 23 % зростання зайнятості в цій сфері.

Стрімка глобалізація всіх процесів, якою охоплений світ, обумовила трансформацію бізнес-діяльності та зміну вектору цільової орієнтації агентів економічних процесів у бік соціалізації, що визначило появу нового інституту в сфері економіки – соціальне підприємництво. Передумовою виникнення соціального підприємництва є несправедливість у всіх формах та сферах життя, яка виникає в суспільстві. Навіть за відсутності теоретико-методичних напрацювань у сфері соціального підприємництва, його прояви давно присутні в історії людства та отримали міжнародне визнання як інституту більш високого рівня, аніж звичайне ведення бізнесу. Активізація соціального підприємництва свідчить про високий рівень розвитку громадського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Соціальне підприємництво. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Соціальне_підприємництво
2. Social enterprises and their ecosystems in Europe. Comparative synthesis report. Authors: Carlo Borzaga, Giulia Galera, Barbara Franchini, Stefania Chiomento, Rocío Nogales and Chiara Carini. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2020. URL: <https://europa.eu/!Qq64ny>
3. Гулевська-Черниш А. Соціальні підприємства – це основні оператори соціальної економіки, в основі інтересів якої добробут кожної людини. 2018. URL: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/socialne-pidpriyemnictvo-yevropeyskiy-zlit-vs-ukrayinskiy-realizm-272250_.html
4. Соціальне підприємництво – це що таке? Приклади. URL: <https://uk.hoboetc.com/novosti-i-obschestvo/22952-socialnoe-predprinimatelstvo-eto-chto-takoe-primery.html>
5. Міжнародний досвід соціального підприємництва і перспективи його застосування в Україні. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/zarubizhnyu-dosvid-sotsialnoho-pidpryyemnytstva-i-perspektyvy-yoho>
6. Смачило В. В., Халіна В. Ю. Соціальне підприємництво як прогресивний напрям євроінтеграційного розвитку України. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/83143882.pdf>